

НАПРЯМИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЗА ПОКАЗНИКАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

У статті розглянуто теоретичні підходи до розуміння фінансової безпеки. Досліджено фінансові характеристики економічної безпеки підприємства. Обґрунтовано ознаки фінансової безпеки. Окреслено фінансову складову економічної безпеки підприємства за характеристиками фінансової звітності. Визначено характеристики фінансової безпеки у розрізі форм звітності. Окреслено напрями дослідження фінансової безпеки за її характеристиками.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, фінансова звітність, фінансові характеристики, фінансові результати, фінансовий стан.

RZAEV G., SHEVCHUK M.

Khmelnitskyi National University

DIRECTIONS OF ANALYSIS OF FINANCIAL CHARACTERISTICS OF ECONOMIC SECURITY ACCORDING TO FINANCIAL STATEMENTS

The purpose of the article is to investigate the understanding of the concept of "financial security" and justify the financial characteristics of economic security in terms of financial statements. The article deals with theoretical approaches to understanding financial security. The financial characteristics of economic security of the enterprise are investigated. Considered as a security level of the enterprise. It is presented as the ability of an enterprise to function effectively. It is defined as the ability to provide sustainable growth and further development. Emphasized on the ability to promote the protection of the financial interests of the enterprise at all levels of development. It is presented as the ability of an enterprise to withstand threats. The financial security features are substantiated. The security of the financial condition is determined. Financial security is defined as the state of assets and liabilities of an enterprise. It is defined as the state of optimal capital structure. It is suggested to study how the level of financial resources of the enterprise. It is considered as a state of efficiency of use of financial and economic resources. It is substantiated as a characteristic of the current financial state of the enterprise. The state of stable development of the enterprise is considered. Presented as a state of profitability and profit. It is defined as the degree of protection of financial interests at all levels of financial relations. The financial component of the economic security of the enterprise according to the characteristics of financial statements is outlined. The grounds for the characteristics of the financial condition are substantiated. Presented as assets, liabilities and liquidity. The features on the characteristics of the process of formation of financial results are substantiated. The characteristics of financial security in terms of reporting forms are defined. The directions of the study of financial security according to its characteristics are outlined. A systematic approach to assessing the level of financial threats is proposed.

Keywords: economic security, financial security, financial reporting, financial characteristics, financial results, financial condition.

Вступ. Негативний вплив світової фінансової кризи відобразився на умовах функціонування підприємств малого бізнесу. Ринкова ситуація, що склалася, значно обумовлює функціонування малих підприємств. Умови господарювання впливають на їх самостійність, ліквідність, платоспроможність, на обсяги та види залучених фінансових ресурсів, на збут виготовленої продукції та здійснених послуг. Ситуація, що склалася, певною частиною обумовлює також обсяги та процес формування фінансових результатів і відповідно рівень фінансової безпеки. Відповідно аналіз фінансової безпеки набуває важливого значення при оцінці рівня економічної безпеки за характеристиками фінансової звітності.

Рівень фінансової безпеки підприємства обумовлюється, в першу чергу, рівнем його захищеності. Рівень захищеності підприємства впливає на його ефективне функціонування та розвиток на перспективу. Стан фінансової безпеки формує спроможність підприємства до його розвитку, до його можливості чинити супротив та одночасно запобігати можливості прояву загроз підприємства. Стан безпеки малого підприємства значною мірою залежить від рівня забезпечення фінансовими ресурсами (власними та запозиченими). Зазначені ознаки фінансової безпеки знаходять своє відображення в показниках фінансової звітності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Фінансова безпека є вагомим елементом функціонування ринкової системи. Вітчизняні та зарубіжні науковці значну увагу приділяють проблемам забезпечення та підтримки фінансової безпеки на всіх рівнях господарювання. Питанням оцінювання та забезпечення фінансової безпеки приділяли увагу в своїх дослідженнях такі науковці, як М. Андрющенко, О.В. Ареф'єва, О.І. Барановський, С. Іванюти, В.К. Горячева., І. Грушко, Л. Наумової, О. Озаріна, В. Роздобудько, В.В. Прохорова, О. Шевчук, Й. Шумпетер та ін. Окремі науковці у своїх працях розглядають показники фінансового стану. Інші характеризують фінансову безпеку як стан захищеності та протистояння. Частина науковців під час оцінки фінансової безпеки розглядають характеристики конкурентоспроможності. Значна частина науковців у своїх дослідженнях фінансової безпеки базується на ресурсно-функціональному підході. Як видно, думки науковців значно різняться. Розбіжності теоретичних підходів обумовлюють різні напрями дослідження фінансової безпеки. Ситуація, що склалася, підкреслює актуальність теми та обумовлює мету дослідження.

Мета статті. Дослідження розуміння суті поняття «фінансова безпека» та окреслення фінансових характеристик економічної безпеки за показниками фінансової звітності.

Основна частина. Фінансова звітність є вагомим характеристикою діяльності підприємства. Показники фінансової звітності окреслюють фінансово-економічні характеристики функціонування підприємства. Фінансова безпека напряму залежить саме від фінансових характеристик діяльності підприємства, які представлені у фінансовій звітності. Фінансова безпека представляє рівень захищеності підприємства; спроможність підприємства ефективно функціонувати; здатність забезпечувати стійкий зріст та подальший розвиток; змогу сприяти захисту фінансових інтересів підприємства на усіх рівнях розвитку; спроможність підприємства протистояти загрозам та ін. Так, О.І. Барановський розглядає фінансову безпеку як ступінь захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях фінансових відносин або рівень забезпеченості його фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання існуючих зобов'язань [1, с. 84]. Погоджуємося з думкою автора і окреслимо фінансову безпеку як стан захищеності фінансових інтересів та рівень достатньої забезпеченості фінансовими ресурсами.

На думку Е.А. Олейникова, фінансова безпека представляє стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, яке виражене у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості і рентабельності бізнесу, якості управління і використання основних та оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства і перспектив її технологічного і фінансового розвитку [2]. Вважаємо за доцільне підкреслити, що зазначене визначення є найбільш слушним, але при тому має певні недоліки. Ми підтримуємо думку, що фінансова безпека – стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів підприємства, що представлений показниками прибутковості та рентабельності бізнесу, стан основних та оборотних засобів та капіталу підприємства, характеристика поточного фінансово-господарського стану підприємства, запорука перспектив розвитку підприємства.

О. Е. Пономаренко у своїх дослідженнях фінансову безпеку підприємства розглядає як визначений якісно та кількісно рівень фінансового стану підприємства та діяльність, направлену на досягнення даного стану, який характеризується збалансованістю і якістю використання фінансових інструментів економічної системи та забезпечує її здатність реалізувати свою місію й забезпечувати стабільний розвиток, витримуючи негативний вплив зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів [4]. Вважаємо за доцільне наголосити, що частково погоджуємося з визначенням автора і підтримуємо його в частині, що фінансова безпека представляє собою певний фінансовий стан підприємства, що забезпечить здатність стабільного розвитку, та спроможність протидіяти впливу зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів.

На нашу думку, є слушним визначення Фролова С.М., який представляє фінансову безпеку як фінансовий стан, що дозволить забезпечувати оптимальну структуру активів підприємства та джерел їх формування, що буде сприяти ефективності використання фінансово-економічних ресурсів підприємства та його стабільному розвитку на перспективу [5]. Підтримуємо запропоновані окремі характеристики фінансової безпеки, а саме: стан оптимальної структури активів підприємства та джерел їх формування, стан ефективного використання фінансово-виробничих ресурсів, стан стабільного розвитку на перспективу.

Узагальнюючи існуючі теоретичні підходи, вважаємо за доцільне наголосити, що фінансова безпека, з одного боку, представляє собою певний фінансовий стан, що обумовлений станом активів та пасивів підприємства (станом оптимальної структури капіталу), що підтримується відповідним рівнем забезпечення фінансових ресурсів підприємства та гарантує ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин. За окресленими характеристиками фінансова безпека може бути оцінена у розрізі показників звіту про фінансовий стан. З іншого боку, фінансова безпека, на нашу думку, представляє собою характеристику поточного фінансово-господарського стану підприємства, який відображає стан ефективності використання фінансово-економічних ресурсів, що забезпечує певний рівень прибутковості й рентабельності діяльності господарюючого суб'єкта та сприяє його подальшому розвитку. У даному визначенні здебільшого ми можемо під час оцінки фінансової безпеки використовувати показники як звіту про фінансові результати, так і показники звіту про фінансовий стан (рис. 1).

Характеристики фінансової безпеки підприємства	Фінансовий стан підприємства
	Стан активів та пасивів підприємства (стан оптимальної структури капіталу)
	Рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами
	Стан ефективності використання фінансово-економічних ресурсів
	Характеристика поточного фінансово-господарського стану підприємства
	Стан стабільного розвитку підприємства
	Ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин
	Стан прибутковості та рентабельності діяльності

Рис. 1. Характеристики фінансової безпеки підприємства

Ґрунтуючись на запропонованих визначеннях, згрупуємо напрями оцінки економічної безпеки, за характеристиками та у розрізі показників фінансової звітності (основні з них представлено на рис. 2).

Відповідно до спрямування площин досліджень показників звіту про фінансовий стан та фінансові результати є доцільним конкретизувати напрями дослідження фінансової складової економічної безпеки (рис. 3). Так, стосовно показників звіту про фінансові результати є доцільним окреслити такі уточнення, а саме:

- дослідження процесу формування показників витрат, доходів, фінансових результатів;
- оцінка стану, структури та інтенсивності динаміки показників витрат, прибутків, збитків та доходів підприємства;
- діагностика можливостей покращення фінансових результатів, відповідно до ефективності використання ресурсів підприємства;
- дослідження впливу факторів на динаміку показників доходів та прибутків підприємства;
- визначення невикористаних можливостей (резервів) зростання (оптимізації) сум доходів та прибутків підприємства;
- пошук та розробка оперативних управлінських рішень щодо оптимізації сум витрат, доходів та прибутків підприємства з метою покращення його діяльності та ін.

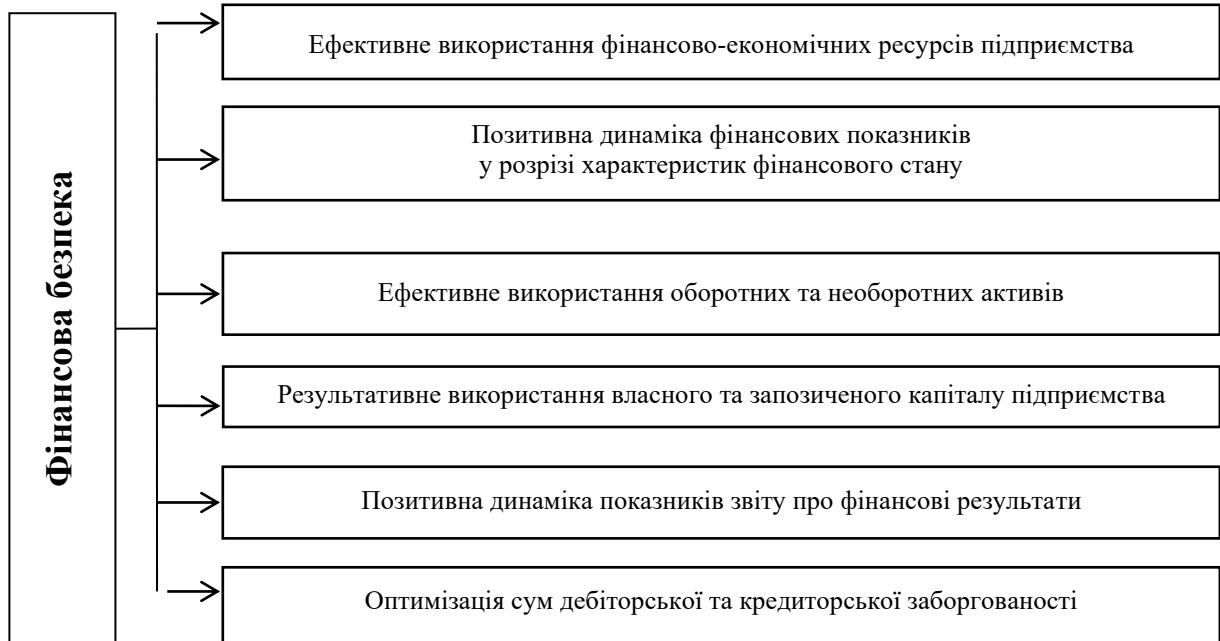

Рис. 2. Фінансова складова економічної безпеки підприємства за характеристиками фінансової звітності

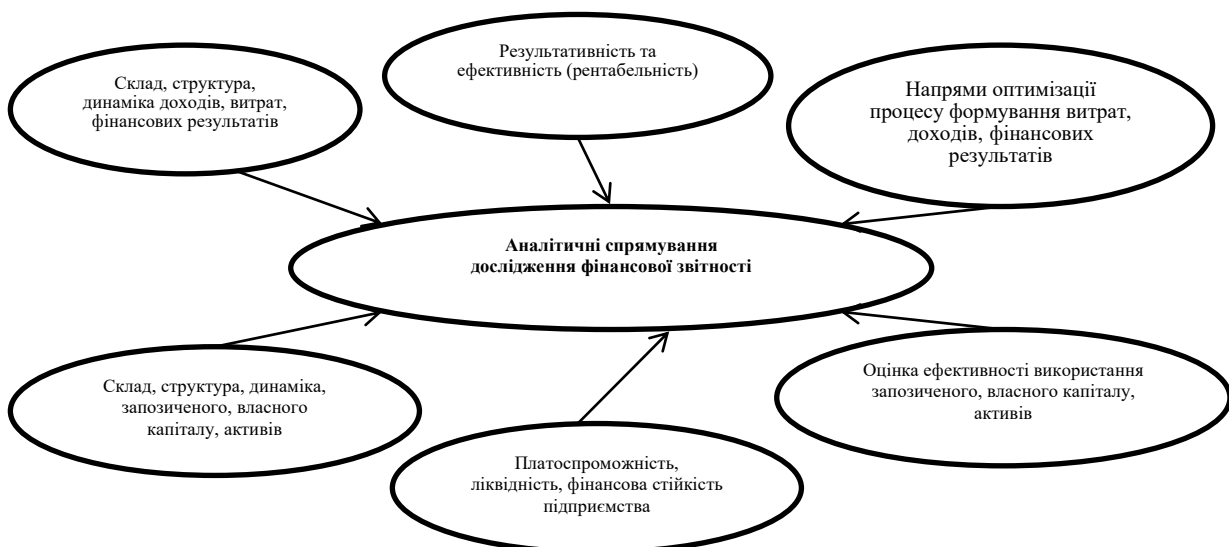

Рис. 3. Узагальнені напрями дослідження фінансової складової економічної безпеки підприємства за показниками фінансової звітності

Так, стосовно показників звіту про фінансовий стан, є доцільним виокремити такі спрямування щодо їх дослідження, а саме:

- загальна оцінка динаміки показників запозиченого, власного капіталу та активів підприємства;
- оцінка динаміки структури показників запозиченого, власного капіталу та активів підприємства;
- діагностика характеристик платоспроможності та ліквідності підприємства;
- оцінка стану та структури кредиторської й дебіторської заборгованостей;
- аналіз ефективності використання запозиченого, власного капіталу та активів підприємства та ін.

Проведені дослідження дали змогу зауважити, що фінансова безпека є комплексною характеристикою діяльності підприємства. Стан фінансової безпеки, у розрізі запропонованих характеристик, є відображенням результативності діяльності підприємства, саме за характеристиками фінансового стану та за характеристиками ефективності використання ресурсів. Важливим за сучасних умов господарювання є дослідження економічної безпеки за фінансовими характеристиками, саме за системними характеристиками ефективності та результативності діяльності підприємства.

Висновки. За умов нестабільності функціонування фінансова безпека є системною узагальненою характеристикою, що може бути представлена двома напрямками оцінки, а саме за характеристиками фінансового стану та за характеристиками формування фінансових результатів. За характеристиками фінансового стану економічна безпека за фінансовими ознаками представляє собою стан активів та джерел їх формування, які підтримують фінансову стійкість підприємства та певний рівень його успішності функціонування. За показниками звіту про формування фінансових результатів доцільно виокремити такі напрями:

- оцінка та діагностика складу, структури, динаміки доходів, витрат, фінансових результатів;
- аналіз результативності та ефективності (рентабельності) функціонування;

– розробка та обґрунтування напрямів оптимізації процесу формування витрат, доходів, фінансових результатів.

За показниками звіту про фінансовий стан доцільно виокремити такі напрями:

– діагностика та оцінка складу структури, динаміки, запозиченого, власного капіталу, активів підприємства;

- діагностика та аналіз платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості підприємства;
- оцінка ефективності використання запозиченого, власного капіталу, активів.

Запропоновані напрями досліджень фінансових характеристик економічної безпеки дадуть змогу системно та комплексно встановити можливі загрози й ризики щодо фінансового стану підприємства та процесу формування його витрат і доходів. Такий підхід дозволить здійснювати оперативний моніторинг стану активів, пасивів, фінансових результатів підприємства, запобігти виникненню можливих загроз підприємству та унеможливити ймовірність його банкрутства.

Література

1. Барановський О.І. Фінансова безпека / О.І. Барановський ; Ін-т екон. прогнозування. – Київ : Фенікс, 1999. – 338 с.
2. Олейникова Е.А. Основы экономической безопасности (Государство, регион, предприятие, личность) / под ред. Е.А. Олейникова. – М., 2007. – 288 с.
3. Пономаренко О.Е. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємств / О.Е. Пономаренко // Економіка розвитку. – 2010. – № 1 (53) – С. 77–80.
4. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посібник / Г. В. Савицька. – [3-є вид., випр. і доп.]. – Київ : Знання, 2007. – 668 с.
5. Фролова С.М. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів : [навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів економічних і юридичних спеціальностей] / за заг. ред. С.М. Фролова. – Суми : ДВНЗ УАБС НБУ, 2015. – 332 с.

References

1. Baranovskyi O.I. Finansova bezpeka / O.I. Baranovskyi ; In-t ekon. prohnozuvannia. – Kyiv : Feniks, 1999. – 338 s.
2. Olejnikova E.A. Osnovy ekonomicheskoy bezopasnosti (Gosudarstvo, region, predpriyatje, lichnost) / pod red. E.A. Olejnikova. – M., 2007. – 288 s.
3. Ponomarenko O.E. Teoretichni aspekty finansovoi bezpeky pidprijemstv / O.E. Ponomarenko // Ekonomika rozvytku. – 2010. – № 1 (53) – S. 77–80.
4. Savytska H.V. Ekonomichnyi analiz diialnosti pidprijemstva : navch. posibnyk / H. V. Savytska. – [3-ye vyd., vypr. i dop.]. – Kyiv : Znannia, 2007. – 668 s.
5. Frolova S.M. Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu ekonomichnykh subiektiv [navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv ekonomichnykh i yurydychnykh spetsialnostei] / za zah. red. S.M. Frolova. – Sumy : DVNZ UABS NBU, 2015. – 332 s.

Надійшла / Paper received: 22.07.2020

Надрукована / Paper Printed : 29.09.2020